

Харчук Х.Р.

Львівський національний аграрний університет

ДІЯЛЬНІСТЬ УКРАЇНСЬКОГО ТОВАРИСТВА ОХОРОНИ ВОЄННИХ МОГИЛ НА ТЕРИТОРІЇ ГАЛИЧИНИ У МІЖВОЄННИЙ ПЕРІОД (1927-1939 РОКІВ)

Анотація

У статті автор розглядає діяльність Польського Товариства над могилами героїв у Львові в міжвоєнний період. Проаналізований вклад товариства у закладання військових цвинтарів і упорядкування могил загиблих польських воїнів з періоду польсько-української війни 1918-1919 рр. та польсько-радянської війни 1919-1921 рр.

Ключові слова: товариство, воєнні цвинтарі, воєнні поховання, полегли герої, національна пам'ять.

Харчук Х.Р.

Львовский национальный аграрный университет

ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ УКРАИНСКОГО ОБЩЕСТВА ОХРАНЫ ВОЕННЫХ МОГИЛ НА ТЕРРИТОРИИ ГАЛИЦИИ В МЕЖДЕВОЕННЫЙ ПЕРИОД (1927-1939 ГОДОВ)

Аннотация

В статье автор рассматривает деятельность Польского общества по уходу за могилами героев во Львове в междувоенный период. Проанализирован вклад общества в создание военных кладбищ, а также мероприятия по уходу за могилами погибших польских воинов из периода польско-украинского войны 1918-1919 гг. и польско-советской войны 1919-1921 гг.

Ключевые слова: общество, военные кладбища, военные захоронения, погибшие герои, национальная память.

Kharchuk K.

Lviv National Agrarian University

ACTIVITIES OF UKRAINIAN SOCIETY OF WAR GRAVES PROTECTION ON THE TERRITORY OF GALICIA DURING INTERWAR PERIOD (1927-1939)

Summary

In the article the author considers the activities of the Polish society for the care of the graves of the heroes in Lviv during the interwar period. The contribution of the society in the establishment of military cemeteries, as well as measures for the care of the graves of Polish soldiers who died from the period of the Polish-Ukrainian War of 1918-1919 and the Polish-Soviet War in 1919-1921 is analyzed.

Keywords: society, military cemetery, war graves, dead heroes, national memory.

УДК 94(477)

ТЕОРІЯ НАЦІЇ ТА НАЦІОНАЛІЗМУ У ТВОРАХ ДМИТРА ДОНЦОВА (1913-1939 РОКІВ)

Шліхта І.В.

Національний транспортний університет

Проаналізовано теорію нації та націоналізму у працях Дмитра Донцова 1913–1939 років. Автор дійшла висновку, що погляди Донцова на природу нації та націоналізму мають наукову цінність. Донцов мав величезний потенціал як дослідник у галузі студій націоналізму, однак не реалізував його повністю, оскільки обрав роль ідеолога націоналізму.

Ключові слова: Дмитро Донцов, націоналізм, український націоналізм, нація, українська нація, студії націоналізму.

Постановка проблеми. Студії націоналізму – перспективний напрям у сфері гуманітарних досліджень. Розквіт цих студій закордоном припав на XX століття, однак на пострадянському просторі вивчення націоналізму все ще перебуває на етапі становлення. Попри це, ще на початку XX століття поза межами радянської України дослідники активно працювали над осмисленням природи (української) нації та (українського) націоналізму. Саме тому ознайомлення з доробками українських вчених (термін вжито в широкому сенсі) першої половини XX століття у цій галузі є надзвичайно важливим. Особливо якщо йдеться про таку знакову в історії України постать як Дмитро Донцов. Аналіз внеску Донцова в теоретичне осмислення явищ нації та націоналізму до-

зволяє простежити тяглість студій націоналізму в Україні й поглянути з іншої перспективи на цю людину, адже для загалу науковців Донцов – ідеолог, а не теоретик націоналізму.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. По статі Дмитра Донцова присвячено чималий масив наукової літератури. Особливо варто відзначити ґрунтовні розробки Михайла Сосновського [29], Михайла Чугуєнка [30] та Сергія Квіта [22]. У 2007 р. створено Науково-ідеологічний центр імені Дмитра Донцова, співробітники якого всебічно досліджують спадщину «головного» ідеолога українського націоналізму.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на те, що активне вивчення творчого доробку Донцова триває з 1920-х рр.,

його внесок у наукове дослідження явищ нації та націоналізму повністю проігноровано.

Мета статті – проаналізувати внесок Дмитра Донцова в теоретичне осмислення явищ нації та націоналізму в період його творчого розквіту й найбільшого впливу на українське суспільство (1913–1939 рр.).

Обрані хронологічні межі дослідження умовні. Доробок Донцова аналізується кризь призму двох періодів у його творчості 1913–1939 рр.: 1) 1913–1921 рр. (етап інтелектуального становлення); 2) 1921–1939 рр. (період «чинного націоналізму»).

За методологічну основу взято розвідку Георгія Касьянова «Теорії нації та націоналізму» [21].

Виклад основного матеріалу. Теоретичні міркування Донцова 1913–1921 рр. про явища нації та націоналізму заслуговують на виключну увагу дослідників. У роки свого інтелектуального становлення Донцов виявив глибоке (наукове) розуміння природи явищ нації та націоналізму. І є всі підстави стверджувати, що він дійшов своїх висновків самостійно.

Найвиразнішою можна вважати думку Донцова про те, що на початку ХХ століття відбувся процес переродження «офіційного націоналізму» Російської імперії в націоналізм російської нації. (На думку Бенедикта Андерсона, винахід терміну «офіційний націоналізм» належить Х'ю Сетон-Вотсону [1, с. 112]). Донцов чітко усвідомлював усю небезпеку цього явища для українського визвольного руху, оскільки, на відміну від урядового, казенного характеру «офіційного націоналізму», націоналізм російської нації («суспільний націоналізм») проник у товщу народних мас [14, с. 14–15].

Чи не найголовнішою причиною цього процесу він вважав нездатність «націоналізму бюрократії» [11, с. 129] боротися з рухами іноземців [14, с. 15]. Тобто російський націоналізм поставав вторинним щодо українського. Водночас, він не відкидав таких факторів як європеїзація та демократизація Росії [14, с. 15]. Отже, Донцов на теоретичному рівні простежував зв'язок між демократією та націоналізмом. На українському ґрунті цю ідею пізніше блискуче розвинув Ольгерд Бочковський.

Донцов вказував на амбівалентний характер модерного російського націоналізму, тобто не відкидав можливості його порозуміння з «офіційним націоналізмом» Російської імперії в боротьбі з націоналізмами інших націй: «Трагедія і комедія разом. Боротьба касті за свої привілеї з нацією, що хоче бороти ся зі всіма народами Росії *проти тої касті*, але також *проти всіх чужих народів з тою кастою*... Хто з тих двох побідить?» [3, с. 104].

Соціальною базою нового руху стало міщанство [15, с. 76]. Крім того, відбувся процес «зараження» бацією націоналізму» ліберальних російських кіл [14, с. 14]. На думку Донцова, не існує жодної різниці між Петром Струве, графом Георгієм Бобринським, єпископом Євлогієм чи Павлом Мілюковим, оскільки всі вони є «вождями» суспільного російського націоналізму [19, с. 698].

Отже, розгляд Донцовим процесу зародження модерного російського націоналізму дає підстави твердити, що одним із головних чинників його світоглядної еволюції (від соціалізму до націоналізму) було усвідомлення того факту, що на теренах Російської імперії націоналізм перетворився на ідеологію мас.

Роздуми Донцова про націю були менш послідовними, ніж його погляд на націоналізм. Так, у праці «З приводу одної ересі» (1914) він виявив об'єктивне розуміння цього феномена: «...під «нацією» розумію тут ті її класи, котрим за або проти своєї волі – нарід доручив ведене своєї політики» [6, с. 24]. Однак, того ж року у статті «Фантазії

та реальність» Донцов зробив спробу окреслити українську національну ідею, тобто визнав роль суб'єктивного фактора в житті нації. Суб'єктивне розуміння нації повністю перемогло в 1917 р., коли Донцов ствердив, що «націю творить не етнографічна самостійність, не давність походження, ні форми її ще не виявлені, котра зветься «волею до життя», волею творити окрему гуртову одиницю між расами» [9, с. 211]. Водночас, він наголосив на комплексному характері природи нації [9, с. 213] та піддав сумніву застосовність визначення нації Ернеста Ренана в конкретній українській ситуації [9, с. 212] – уся стаття «Нарід-бастард» будувалася на протилежному засновку, що на 1917 рік українці залишалися проблемною нацією, своєрідною «недонацією». Визначення нації Ренана дещо пізніше піддав критиці й один з улюблених мислителів Донцова Хосе Ортега-і-Гасет [27, с. 127].

У свій час теза Донцова про неповноцінність української нації викликала хвилю нерозуміння. Зокрема, на думку Юрія Липи, «в цій теорії «народу-бастарда» пораженство українських інтелектуалістів дійшло вже до абсолютного знищення органічності власної раси. Це вже не було самопоменшення, це було самознищення, остаточне повневолення духа раси» [24, с. 211]. Проте, сучасний стан науки дозволяє твердити, що погляд Донцова не був абсурдним.

Ще перед Першою світовою війною Донцов усвідомив виключну роль української нації в перетворенні доміючого етнічного субстрату на теренах Російської імперії в новітні утворення. На його думку, від українського визвольного руху залежить чи цей субстрат стане базою для формування однієї російської нації, куди, як складові частини, увіллються всі потенційні нації, чи на його основі виникне ціла низка модерних націй [15, с. 78].

Він виявив також розуміння того, що в наш час Роман Шпорлюк сформулював таким чином: творення однієї нації є руйнуванням іншої. Так, у статті «Петербурзький переворот» за 1917 рік Донцов висловив упевненість, що «...Росія є – з натури річи – нашим невблаганим і принципіальним ворогом, котрий – не негуючи себе самого – не може ніколи дати нам скільки-небудь широких національних уступств» [11, с. 128]. По суті, ця думка була підставою і для його тверджень про проблемність української нації у статті «Нарід-бастард»: українці є проблемною нацією, оскільки не наважуються вийти з усталених національних форм польської та російської націй.

Про теорію нації та націоналізму у творчості Донцова 1921–1939 рр. слід говорити з великим застереженням. Якщо в попередній період його позиція в цьому питанні була, до певної міри, позицією стороннього спостерігача, то в 1921–1939 рр. стало очевидним, що Донцов пожертвував науковою розробкою проблеми для досягнення певних ідеологічних цілей. Тому, незважаючи на численні об'єктивні судження 1913–1921 рр., він не розвинув свої погляди в напрямку побудови цілісної наукової теорії нації та націоналізму.

На думку Василя Лісового, свої уявлення про феномен нації Донцов формував під впливом ідей Йоганна Фіхте, Фрідріха Ніцше, Артура Шопенгауера та соціал-дарвінізму. Дослідник також відзначає, що ідеолог «чинного націоналізму» надав перевагу Ніцше та Фіхте над Шопенгауером, що цілком зрозуміло, зважаючи на прагматизм його доктрини [26, с. 617]. Крім того, можна вказати на обмежений вплив дефініції нації Ренана, поглядів Ортеги-і-Гасета та французьких інтегральних націоналістів, а також припустити можливість запозичень у теоретиків австромарксизму.

На сторінках «Підстав нашої політики» Донцов запропонував визначення, що вписується в межі політичної (суб'єктивної) теорії нації: «...яко групи людей різних класів і національностей, що замешкують спільну територію, зв'язаних спільними історичними традиціями» [15, с. 238]. Він ототожнив націю з державою [15, с. 184] та проголосив, що воля до творення політичної нації мусить бути для українців найвищим законом їхнього існування [15, с. 146].

У наступні роки спостерігається зміщення акценту в бік прийняття окремих елементів етнічної (об'єктивної) теорії нації. Донцов почав вбачати схожість нації з біологічним утворенням і використовувати такі поняття як «організм нації», «мозок нації», «душа нації», «геній нації» [4, с. 47–68], «інтелект нації» [18, с. 333] тощо. Однак, у «Націоналізмі» він не закріпив пріоритету жодної з теорій. Хоча праця пропонує визначення, у центрі якого знаходиться поняття етнічної групи («...скупчення мільйонів воль довокла образу спільного ідеалу. Ідеалу панування певної етнічної групи над територією, яку вона одержала в спадщині по батьках і яку, може, поширену, залишить своїм дітям» [15, с. 394]), це формулювання ніби зависає між етнічною та політичною теоріями нації. Богдан Харахаш відзначив той факт, що в дефініції нації 1926 року Донцов віддав перевагу майбутньому (ідеалу) над минулим і сучасним (традиціями й територією). З іншого боку, Донцов прирівняв поняття нації та роду [15, с. 269]. Очевидними є також елементи психологічної теорії, тобто суто суб'єктивного розуміння нації: «України ще нема, але ми можемо створити її в нашій душі» [15, с. 394].

Невизначеність уявлень Донцова знайшла відображення на сторінках праці 1928 року, коли він обмежився загальною тезою, що нація – це суспільна група [12, с. 42]. У 1929 р. Донцов вважав за слушне розглядати націю як культурну спільноту [13, с. 8], хоча в «Підставах нашої політики» наполягав на тому, що нація «...задивлена лише в культурні цінності, – засуджена скорше чи пізніше на смерть» [15, с. 165]. Елементи культурологічної теорії нації знаходимо й у розвідці 1938 року, в якій Донцов стверджував, що головною ознакою національності є мова, а раніше нею була релігія [5, с. 22].

Хаос формулювань поняття «нація», що спостерігається не лише в межах періоду, а й на сторінках окремих творів Донцова, дає підстави С. Квіту твердити, що ідеолог свідомо уникав конкретизації з таких причин: по-перше, цьому не сприяла вільна есеїстична форма його праць, якій були чужими будь-яка статичність та академізм; по-друге, екзистенційне загострення доктрини «чинного націоналізму» вимагало не тільки зрозуміння поняття, але й засвоєння його в якості способу думання й існування; по-третє, іронічність Донцова не дозволяла конституювати такі важливі поняття як щось застигле та непорушне, бо рано чи пізно це могло викликати справедливу іронію опонента. У Донцова ці поняття завжди виступали в системі певної конкретної аргументації [23, с. 22–23]. Однак, пояснення Квіта не дають відповіді на питання – чому в 1921 році, будучи ідеологом українського націоналізму, Донцов запропонував формулу державної нації, що була непридатною на практиці в конкретній українській ситуації? Ще одним аспектом проблеми є подвійний стандарт в оцінюванні Донцовим української та російської націй. Якщо його погляди на українську націю можна вважати поглядами антимодерніста, адже українська нація для нього є вічною [15, с. 406], то в роздумах про російську націю він простежує зв'язок між появою модерної нації та розвитком капіталізму [16]. Це

дає йому підстави постійно наголошувати на тому, що Росія – це нація, яка ще не усвідомила себе [8, с. 178]. Вислів «модерна нація» Донцов вживав і стосовно української нації. Проте, у цьому випадку, модерність була лише одним із етапів у розвитку «вічної» української нації. Цей етап, на його думку, розпочався за часів Гетьманщини, однак був загальмований на декілька століть. І тому у ХХ ст. українці були змушені проходити його знову [17].

В. Лісовий наголошує, що Донцов виступав проти розуміння нації як явища історично зумовленого та детермінованого [25, с. 245–262]. Якщо погодитися з таким твердженням, то можна зробити висновок, що ідеолог «чинного націоналізму» дотримувався переконань, характерних для майбутньої концепції примордіалістів (започаткована Едвардом Шилзом у 1957 році). Однак, цей висновок не буде відповідати дійсності. Адже свої висловлювання про націю Донцов пристосовував, переважно, до сучасності й майбутнього. Його не цікавив процес націогенези. Встановити чи ідеолог наполягав на природності нації, чи розглядав її як явище історичне, чи поєднував ці уявлення практично неможливо. Відповідно, неможливо чітко окреслити погляди Донцова: частково вони відповідають поглядам примордіалістів, а частково – переніалістів.

Хоча для Донцова в цілому більш характерні погляди антимодерністів, слід констатувати, що він завжди (незалежно від контексту) був переконаний у тому, що нація є суспільною групою з ієрархічною будовою, і вказував на роль політичної та культурної еліти у формулюванні національної ідеї й визначенні рівня національної свідомості. Таким чином, щоб уникнути термінологічної плутанини, пропонуємо обмежитися твердженням, що Донцов сповідував романтичну концепцію нації з притаманними їй ідеєю українського месіанства, ідеалізацією та закоріненням національної історії (усіх періодів, окрім ХІХ ст.), та ідеалізацією героїчних рис національної вдачі.

Базуючись на аналізі праці «Націоналізм», можна говорити про такі елементи концепції нації Донцова:

1) погляд на націю як на самодостатню цінність і на державу як на інструмент захисту цієї цінності, хоча часто вживаються висловлювання на кшталт: «...через те, що несамодержавна нація не є нацією, ідея власновладства повинна бути над всіми іншими» [15, с. 406];

2) уявлення про те, що нація є первинною щодо держави;

3) погляд на націю як на: а) певну реальність, що живе згідно з внутрішніми законами, має власну ієрархію цінностей і підпорядковується своїй національній правді [15, с. 262–263, 411]; б) позачасовий феномен, що об'єднує мертвих, живих і ненароджених членів нації [15, с. 272, 368];

4) переконання, що «...коли з поняття нації виключається все, зв'язане з волею, з афектом: жадоба «панування», «пристрасть», релігійність, – очевидно, від нього не лишається нічого...» [15, с. 291];

5) уявлення про національну волю як незвідну до суми воль членів нації [15, с. 406];

6) закон вічної конкуренції націй [15, с. 249], який суперечив твердженням Донцова про те, що законів суспільного розвитку не існує;

7) застосування фактора сили в міжнародних відносинах є виправданим, бо нація є самодостатньою лише тоді, коли вона прагне втягнути у свою орбіту інші нації [15, с. 383].

Попри те, що оцінка націоналізму як явища у творах Донцова 1921–1939 років перебуває в ще більшій залежності від його потреб як ідеоло-

га, ніж оцінка природи нації, очевидними є окремі об'єктивні судження. Так, Донцов усвідомлював багатоаспектність терміну «націоналізм» і виділяв такі можливі його трактування як політичний рух, програма, світогляд, «релігія», містика [7, с. 23–35]. Хоча Донцов не запропонував історичного огляду розвитку доктрини націоналізму, він усе ж таки підкреслював значення ідей 1789 року у становленні цієї доктрини [7, с. 32] та розрізняв такі історичні форми націоналізму як націоналізм німецьких романтиків, якобінський націоналізм, націоналізм XIX століття й націоналізм XX століття. Можна припустити, що він усвідомлював близькість своєї ідеології з якобінським націоналізмом [12].

Донцов не розробив цілісної типології форм націоналізму, оскільки потреби його ідеології обмежувалися необхідністю аналізу націоналізмів XIX і XX століть. Зокрема, у статті «Церква і націоналізм» він здійснив спробу порівняти «старий» націоналізм (націоналізм XIX століття) із «модерним» націоналізмом (націоналізмом XX століття), найбільшим апостолом якого Донцов називав Моріса Барреса. У «Націоналізмі» «старий» націоналізм отримав назву «провансальського», а «новий» – «чинного». На думку Донцова, віссу світорозуміння націоналістів XIX століття була ідеалізація розуму, а вихідною точкою уявлень націоналістів XX століття – поетизація афекту.

Донцов простежував процес наближення ідеології новітнього націоналізму до релігійного світогляду [20, с. 75]. Таким чином, у 1921–1939 рр. він почав тлумачити націоналізм як «політичну релігію» та пропагувати ці переконання в суспільстві. Ентоні Сміт, аналізуючи аналогічний погляд на націоналізм Емлія Дюркгайма, відзначає, що в такій концепції націоналізм розглядається як політичний сурогат релігії; він постає як модерна, світська ідеологія, що виконує роль «цивільної релігії» й забезпечує ті ж функції, що і традиційна релігія [32, с. 98]. На думку Донцова, процес підміни релігії світською ідеологією спостерігається не лише у випадку націоналізму, а й інших ідеологій XX століття, тому він характеризував його як добу «релігійних воєн» [7, с. 23–35]. Таке означення значно пізніше використав Ерік Гобсбаум [2, с. 15]. Релігійний характер націоналізму XX століття породжував такі його риси як агресивність і самодостатність [15, с. 345, 394]. Крім того, Донцов відзначав орієнтацію модерного націоналізму на традиційні цінності [20, с. 79], а також його революційність і масовість [7, с. 28].

Донцов усвідомлював відмінність природи націоналізму та патріотизму. Для нього патріотизм – це тільки один із проявів націоналізму. Відповідно, він виділяв дві форми патріотизму: патріотизм на рівні почуття (примитивний патріотизм, патріотизм для домашнього вжитку) і патріотизм як свідома колективна ідея (національний патріотизм)

[15, с. 334]. В основі національного патріотизму, на його погляд, лежить голий інстинкт панування [10, с. 26], породжений усвідомленням того факту, що світ є ареною боротьби націй за своє існування.

Що стосується такого поняття як «шовінізм», то Донцов розглядав його виключно як ярлик соціалістів для позначення будь-якої здорової любові до свого [15, с. 214; 5, с. 41]. Тобто, шовінізму як явища для нього не існувало.

Усі дефініції націоналізму, запропоновані Донцовим, поза певним контекстом не мають великої наукової або ж ідеологічної вартості. Можливо, виняток становить формулювання 1937 року [7, с. 33], яке відображає його глибоке переконання в тому, що націоналізм – це ідеологія, яка дарує визначеність за умов тотальної переоцінки цінностей.

Підводячи підсумок поглядам Донцова на явища нації та націоналізму, слід констатувати той цікавий факт, що до кінця життя (1973 р.) у своїх творах він ніколи не робив посилань на визнаних теоретиків нації та націоналізму, праці яких почали з'являтися в першій половині XX століття. Маються на увазі такі дослідники як Карлтон Дж. Гейз, Ганс Кон, Альфред Коббан, Едвард Карр, Луїс Снайдер, Бойд Шейфер та інші. Цей промовистий факт, так чи інакше, говорить сам за себе. Провідний радянський критик «буржуазного націоналізму» Рем Симоненко стверджував, що ідеї Донцова вплинули на науковий світогляд Г. Кона [28, с. 18]. Ця теза є маловірогідною. Однак, той факт, що визначення націоналізму, запропоноване дослідником у праці «Націоналізм: його значення й історія» [31, с. 10], нагадує численні висловлювання Донцова, заслуговує на увагу.

Висновки і пропозиції. Внесок Донцова в теоретичне осмислення явищ нації та націоналізму в період сформованої ідеології «чинного націоналізму» можна оцінювати по-різному. Або просто ствердити, що він є незначним. Або, наголосивши на незначущості внеску, все ж визнати, що Донцов як теоретик у галузі досліджень націоналізму мав блискучі задатки, які виявилися в 1913–1921 роках. Згадати хоча б його трактування проблеми виникнення модерного російського націоналізму та зумовленого ним постановня модерної російської нації, чи його бачення ролі української нації в процесі перетворення домодерного етнічного субстрату на просторах Російської імперії в модерні утворення.

Зниження рівня теоретичного опрацювання феноменів нації та націоналізму в період сформованої ідеології «чинного націоналізму» було результатом свідомого вибору Донцова на користь побудови псевдонаукової націоналістичної доктрини. Успіх «чинного націоналізму» в 1920-х – 1930-х рр. є найпереконливішим доказом політичної доцільності такого вибору Донцова.

Список літератури:

1. Андерсон Б. Уявлені спільноти. Міркування щодо походження й поширення націоналізму / Бенедикт Андерсон; [пер. з англ. В. Морозова]. – К.: Критика, 2001. – 271 с.
2. Гобсбаум Е. Вік екстремізму. Коротка історія XX віку: 1914–1991 / Ерік Гобсбаум; [пер. з англ. О. Мокровольського]. – К.: Альтернативи, 2001. – 543 с.
3. Донцов Д. Воскресення мертвих (Перед погребанням деспотичної Росії) / Дмитро Донцов // Шляхи. – 1917. – № 1–2. – С. 103–104.
4. Донцов Д. Дві літератури нашої доби / Дмитро Донцов. – Львів, 1991. – 295 с.
5. Донцов Д. Де шукати наших історичних традицій / Дмитро Донцов. – 2-ге вид. – Львів: Українське видавництво, 1941. – 112 с.
6. Донцов Д. З приводу одної ереси / Дмитро Донцов. – К.: Друкарня 2-ої артілі, 1914. – 59 с.
7. Донцов Д. Клич доби: Твори / Дмитро Донцов. – Львів: Державність, 1994. – 128 с.
8. Донцов Д. Крок вперед / Дмитро Донцов // ЛНВ. – 1926. – Кн. 10. – С. 167–183.
9. 9. Донцов Д. Нарід-бастард / Дмитро Донцов // Генеза. – 1998. – № 1–2. – С. 205–215.
10. Донцов Д. Патріотизм / Дмитро Донцов. – Львів: Квартальник Вістника (ч. 1(9)), 1936. – 63 с.
11. Донцов Д. Петербурзький переворот / Дмитро Донцов // Шляхи. – 1917. – № 3–4. – С. 125–133.

12. Донцов Д. Політика принципіальна і опортуністична / Дмитро Донцов. – Львів, 1928. – 56 с.
13. Донцов Д. Росія чи Європа? / Дмитро Донцов. – Лондон: Вид-во Союзу Українців у В. Британії, 1955. – 59 с.
14. Донцов Д. Русский либерализм и украинское движение / Дмитро Донцов // Украинская жизнь. – 1912. – № 5. – С. 7–16.
15. Донцов Д. Твори / Дмитро Донцов; [упоряд. О. Баган]. – Львів: Кальварія, 2001. – Т. 1: Геополітичні та ідеологічні праці. – 487 с.
16. Донцов Д. 1927 / Дмитро Донцов // ЛНВ. – 1927. – Кн. 1. – С. 64–78.
17. Донцов Д. Українсько-російська угода та її правний характер / Дмитро Донцов // Шляхи. – 1917. – № 9–10. – С. 558–570.
18. Донцов Д. Українсько-совітські псевдоморфози / Дмитро Донцов // ЛНВ. – 1925. – Кн. 12. – С. 321–336.
19. Донцов Д. Характеристичні постаті російської революції / Дмитро Донцов // Шляхи. – 1917. – № 11–12. – С. 697–705.
20. Донцов Д. Церква і націоналізм / Дмитро Донцов // ЛНВ. – 1924. – Кн. 5. – С. 75–82.
21. Касьянов Г. В. Теорії нації та націоналізму: монографія / Георгій Володимирович Касьянов. – К.: Либідь, 1999. – 351 с.
22. Квіт С. Дмитро Донцов. Ідеологічний портрет / Сергій Квіт. – К.: Київський університет, 2000. – 260 с.
23. Квіт С. Дмитро Донцов і «Літературно-Науковий Вістник» («Вістник») на тлі розвитку української літератури і журналістики 20-х – 30-х років. Ідеологічні, естетичні та організаційні принципи. Автореф. дис. ... д-ра філол. наук: 10.01.08 / Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. – К., 2000. – 36 с.
24. Липа Ю. Призначення України / Юрій Липа. – Нью-Йорк: Говерля, 1953. – 305 с.
25. Лісовий В. Культура–ідеологія–політика / Василь Лісовий. – К.: Вид-во ім. О. Теліги, 1997. – 350 с.
26. Лісовий В. Що таке національна (українська) ідея? / Василь Лісовий // Націоналізм: Антологія. – К.: Смолоскип, 2000. – С. 593–626.
27. Ортега-і-Гасет Х. Бунт мас // Ортега-і-Гасет Х. Вибрані твори / Хосе Ортега-і-Гасет; [пер. з ісп. В. Бурггардта]. – К.: Основи, 1994. – С. 15–139.
28. Симоненко Р. Чорне перо фальсифікаторів. Проти перекручень історії боротьби за Радянську владу на Україні / Рем Симоненко. – К.: Товариство «Знання» Української РСР, 1968. – 61 с.
29. Сосновський М. Дмитро Донцов – політичний портрет: з історії розвитку ідеології українського націоналізму / Михайло Сосновський. – Нью-Йорк–Торонто: Trident International, Inc., 1974. – 419 с.
30. Чугуєнко М. В. Формування та розвиток ідеології Дмитра Донцова: дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 09.00.12 / Михайло Віталійович Чугуєнко; Харківський держ. ун-т. – Харків, 1998. – 286 с.
31. Kohn H. Nationalism: its meaning and history / Hans Kohn. – Revised ed. – Princeton–Toronto–New York–London: D. Van Nostrand Company, Inc, 1965. – 191 p.
32. Smith A.D. Nationalism and modernism. A critical survey of recent theories of nations and nationalism / Anthony D. Smith. – London–New York: Routledge – Taylor & Francis Group, 1998. – 270 p.

Шлихта І.В.

Национальный транспортный университет

ТЕОРИЯ НАЦИИ И НАЦИОНАЛИЗМА В ПРОИЗВЕДЕНИЯХ ДМИТРИЯ ДОНЦОВА (1913–1939 ГОДОВ)

Аннотация

Исследовано теорию нации и национализма в произведениях Дмитрия Донцова 1913–1939 гг. Автор пришел к заключению, что взгляды Донцова на природу нации и национализма имеют научную ценность. Донцов имел огромный потенциал как исследователь в сфере студии национализма, но не реализовал его полностью, поскольку выбрал роль идеолога национализма.

Ключевые слова: Дмитрий Донцов, национализм, украинский национализм, нация, украинская нация, студии национализма.

Shlikhta I.V.

National Transport University

THEORY OF NATION AND NATIONALISM IN DMYTRO DONTSOV'S WORKS, 1913–1939

Summary

The article examines theory of nation and nationalism in Dmytro Dontsov's works of 1913–1939. The author argues that Dontsov's remarks on the essence of nation and nationalism are of the scholarly value. Dontsov had a huge potential as a scholar in the field of nationalism studies but did not fully realize it because he chose his role as an ideologist of nationalism.

Keywords: Dmytro Dontsov, nationalism, Ukrainian nationalism, nation, Ukrainian nation, nationalism studies.